

Bouwhistorisch onderzoek

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres	: Visserstraat 66
Status	: Beeldbepalend
Periode	: maart 2003
Onderzocht door	: Taco Tel en Henk Wiert
Auteur	: Taco Tel
Datum	: Groningen, 24 maart 2003

Visserstraat 66 (foto: dienst ROEZ)

Inleiding

Tijdens de voorselectie van de bouwhistorische inventarisatie van de binnenstad is dit pand geselecteerd om nader bouwhistorisch onderzocht te worden in de vorm van een bouwhistorische verkenning. Op grond van een aantal uiterlijke kenmerken werd een ouderdom vóór 1850 verwacht. Omdat dit pand momenteel te koop staat biedt dit een goede gelegenheid het pand van binnen te bekijken.

Situering/structuur

Het pand is gelegen op de zuidoosthoek van de Visserstraat met De Laan. De kopse gevel is naar de Visserstraat gericht.

Het pand bestaat uit een vier raamtraveeën breed eenlaags, deels onderkelderd, voorhuis met zadeldak dat aan de voorkant is voorzien van een wolfeind. Daarachter aan De Laan bevindt zich een tweelaagse aanbouw waarvan het zadeldak in het verlengde ligt van het dak van het voorhuis maar dat een flauwere dakhelling heeft.

Het pand heeft een niet helemaal rechthoekige plattegrond, de zijgevels lopen evenwijdig aan elkaar terwijl de voorgevel en de achtergevel niet helemaal haaks op de zijgevels staan, de hoek rechts voor en links achter is scherp.

Achteraan tegen de linker zijgevel bevindt zich een eenlaagse keukenaanbouw met plat dak.

Bouwgeschiedenis

In het kader van deze bouwhistorische verkenning is het niet mogelijk de gehele bouwgeschiedenis te reconstrueren. Met dit voorlopige onderzoek kan wel een aanzet worden gegeven.

De eikenhouten kapconstructie met gehakte telmerken is het oudste onderdeel van het huis en dateert vermoedelijk uit de 16de eeuw. Of dit ook de bouwtijd is van het huis valt vooralsnog niet te zeggen. Op de kaart van Haubois uit ca. 1643 is op de straathoek een eenlaags pand te zien met daarachter aan De Laan een tweelaags pandje met de nok haaks op de straat. Dit komt overeen met het huidige grondplan. Op de kadasterkaart van ca. 1828 komt deze structuur ook voor, twee bouwdelen die van elkaar zijn gescheiden. In de 18de of de eerste helft van de 19de eeuw werd het bouwdeel aan De Laan vernieuwd waarbij de kap een kwartslag werd gedraaid. In de 19de eeuw werd het voorhuis gemoderniseerd. De topgevel aan de voorkant werd ingekort waarbij het dak werd voorzien van een wolfeind. De rechter zijgevel werd eveneens vernieuwd. Wellicht gingen deze vernieuwingen vergezeld van een interne verbouwing. Hierover zijn echter geen gegevens beschikbaar. Uit het bouw dossier van de gemeente Groningen blijkt dat het pand in 1911 werd verbouwd. Het pand bevatte op de begane grond aan de voorkant een winkel met kantoor, daarachter twee kamers en in het bouwdeel aan De Laan bevond zich een meubelmakerswerkplaats. De indeling van het voorste deel van het huis werd gewijzigd, de winkelruimte bleef gehandhaafd maar daarnaast en achter werd, door middel van het uitbreken van wanden, een 'verloflokaal' (café) gerealiseerd. Van 1980 tot ca. 1990 werd het pand gerestaureerd waarbij de indeling enkele wijzigingen onderging, onder andere het plaatsen van een vaste trap naar de zolderverdieping en het maken van een tochtportaal achter de voordeur. Hierna werd de keuken naar achteren vergroot door het overdekken van de binnenplaats.

Beschrijving exterieur

voorgevel

De in blokimitatie gepleisterde voorgevel is vier traveeën breed en heeft op de zolderverdieping twee vensters. De voordeur bevindt zich geheel links en is voorzien van een bovenlicht. In de vensters bevinden zich zesruits schuiframen die tijdens de restauratie van 1980 – ca. 1990 zijn gemaakt. De gevel heeft bovenaan, onder het wolfeind, een eenvoudige kroonlijst.

Rechter zijgevel

De rechter zijgevel bestaat uit metsel- en voegwerk en is vooraan blind maar aan het verschil in kleur van het metselwerk is te zien dat zich hier vroeger een deur en een raamopening bevonden. Het baksteenformaat van deze gevel is 22,5-24,5 x 10,5-11,5 x 5,0-5,5cm, tienlagenmaat 61,5-62,0 cm. De stenen zijn geel-rose tot dieprood genuanceerd en gemetseld in kruisverband. Achteraan in de rechter zijgevel van het voorhuis bevinden zich vier zesruits ramen gevat in kozijnen met forse houtafmetingen. Boven in de gevel bevindt zich een rij muurankers, hierboven sluit een eenvoudige kroonlijst de gevel af.

Het hierachter gelegen gevelgedeelte van de aanbouw aan De Laan bestaat uit metsel- en voegwerk met een baksteenformaat van 24,5-25,0 x 12,0 x 4,5-5,0 cm, de tienlagenmaat is 56,5 cm. De stenen zijn oranje-rood van kleur en gemetseld in kruisverband. De gevel bevat grote garagedeuren uit de 20ste eeuw met links daarvan een zesruits venster. Op de verdieping, opmerkelijk ver uit elkaar geplaatst, bevinden zich twee vensters met roedenramen die tijdens de restauratie van 1980 – ca. 1990 zijn aangebracht. Op foto's die zijn gemaakt voorafgaand aan deze restauratie is te zien dat het linker venster toen een tweedelig draairaam bezat terwijl de rechter vensteropening was dichtgemetseld.

Achtergevel

De achtergevel staat tegen het buurpand en is daarom niet in het zicht.

Linker zijgevel

De linker zijgevel wordt grotendeels aan het zicht onttrokken door belendende bebouwing. Achteraan, ter plaatse van de aanbouw, is boven het dak van de keukenaanbouw een gedeelte van de gevel in het zicht. Dit deel is wit bepleisterd en heeft een deur naar het dakterras met ten zuiden daarvan twee roedenramen die dateren uit het eind van de 18de of begin 19de eeuw. Op foto's die zijn gemaakt voor de restauratie van 1980 - ca. 1990 zijn deze ramen ook te zien.

Beschrijving interieur

Kelder

Links voor in het pand bevindt zich een ondiepe rechthoekige kelder die toegankelijk is via een luik in de vloer. Op de keldervloer liggen plavuizen, de meeste afgesleten, de overige geel en groen van kleur. Afmetingen plavuizen: ca. 21 x 21 cm.

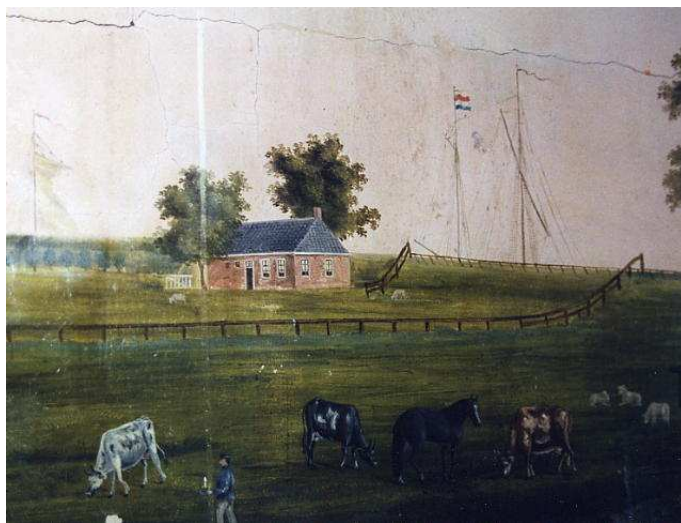
Begane Grond

De plattegrond bestaat vooraan uit een grote ongedeelde ruimte die het halve oppervlak van het pand beslaat. Links voor is een klein entreeportaal afgescheiden. Hierachter, tot de achtergevel van het voorhuis, bevindt zich links een gang met rechts daarvan de trap naar zolder. Hier weer rechts van is een achterkamer gesitueerd. De ruimte hierachter beslaat het oppervlak van de aanbouw en is verder ongedeelde.

De keuken bevindt zich aan de oostkant en is bereikbaar vanuit de gang.

In de voorkamer is de balklaag van de verdieping in het zicht. Het betreft forse balken met een bijna vierkante doorsnede, vermoedelijke van eikenhout. De wanden zijn bepleisterd, de houten vloer is tijdens de laatste restauratie vernieuwd.

De tweepaneels deur naar de gang is 19de eeuws. De gangvloer is belegd met platen rode zandsteen, afmetingen 50 x 58 cm, de overige afwerking van de gang is modern. Ook de trap naar zolder is modern. De deur naar de achterkamer bevat beneden een paneel met daarboven een zesruits roedenraam. De achterkamer heeft de meest interessante afwerking van het huis. Tegen de zuidwand bevindt zich een eenvoudige schouw met op de boezem een schilderstuk, gemaakt door A. Jonkhoff in 1847. Te zien is een weidelandschap met links een molen.

De schouw in de achterkamer met rechts een detail van het schilderstuk (foto: H. Wierds)

Opvallend is de afgebeelde dijk met enkele scheepsmasten die hier bovenuit steken. De schoorsteenboezem waarop de schildering is aangebracht is geschilderd in marmerimitatie. Aan de westkant van deze kamer bevinden zich twee ramen die door middel van raamblinden met ieder drie panelen kunnen worden afgesloten. De noordwand heeft een kastenwandimitatieschildering, in het midden onderbroken door een deur. Deze deur is er vermoedelijk tijdens de laatste restauratie in gemaakt, het betreffende deel van de geschilderde wand is op zolder opgeslagen.

De ruimte in de aanbouw is ruw afgewerkt met een betontegelvloer, grotendeels ruw bepleisterde wanden en de oost-west lopende verdiepingsbalklaag in het zicht. Deze balken zijn van grenenhout en hebben een doorsnede van 14 x 24 cm. Het baksteenformaat van de muur tussen het voorhuis en de aanbouw is 27-28 x 13,5-14,0 x 5-6 cm, tienlagenmaat 69-70 cm. Het is echter niet goed te beoordelen of het origineel metselwerk betreft of dat er sprake is van hergebruik.

De keuken heeft een moderne afwerking, alleen vooraan is de vloer belegd met oude kleine plavuizen die hier zijn herlegd¹.

Kastenwandimitatieschildering op de noordwand van de achterkamer (foto: H. Wierst)

(zolder)verdieping

De zolderverdieping bestaat uit een voorkamer met daarachter een grote ruimte met de trap die van beneden komt en de trap naar de vlieringzolder, rechts (westzijde) is een doucheruimte afgescheiden. Hierachter bevindt zich de lage verdieping van de achteraanbouw waarvan de vloer lager ligt dan de zoldervloer van het voorhuis.

De indeling en afwerking van de zolder van het voorhuis zijn modern.

De kamer in de achteraanbouw heeft een oost-west lopende balkenzoldering. De balken zijn van grenenhout, afmetingen 14 x 33 cm.

Kapconstructies

De eikenhouten kap van het voorhuis bestaat uit sporenparen die worden ondersteund door vijf kromstijlgebinten waarop links en rechts een wurmt rust. De sporenparen met haanhouten zijn voorzien van gezaagde merken welke niet op volgorde staan. De spanten hebben gehakte merken, links van achteren naar voren oplopende I t/m V, de merken rechts (westzijde) bestaan uit gehakte ovaaltjes eveneens van achteren naar voren oplopend t/m vier. (vier ovaaltjes naast elkaar)

Merkwaardig is dat het vijfde spant aan deze kant een merk bezit van drie in een driehoek geplaatste ovaaltjes in plaats van vijf ovaaltjes naast elkaar.

¹ Visscher, Guus, *Eerherstel voor Jonkhoff*, Nieuwblad van het Noorden 27 juli 1988, hierin staat te lezen dat deze plavuizen afkomstig zijn van de vloer van het voorhuis. Tijdens de restauratie van ca. 1980 – ca. 1990 werden hier oude plavuizenvloeren onder de houten vloer aangetroffen waarvan materiaal is hergebruikt.

De plaatsing van de korbeels in de spantbenen en dekbalken is asymmetrisch: de dunnere korbeels zijn langs een van de zijkanten in plaats van in het hart van de spantbeen en dekbalken geplaatst. De aanbouw bezit een eenvoudige sporenkap, vermoedelijk uit het eind van de 18de of het begin van de 19de eeuw, gemaakt van gekantrecht naaldhout. Hierin zijn enkele gehakte merken aanwezig.

Boven: de kap van het voorhuis gezien naar het westen aan de voorgevelzijde (foto: H. Wierts)
Onder: telmerk op het vijfde spant aan de westzijde (foto: H. Wierts)

Waardstelling

Het pand is van belang:

- Als herinnering aan de stedenbouwkundige ontwikkeling van het gebied. De oostelijke straatwand van De Laan bestond lange tijd hoofdzakelijk uit eenlaagse bebouwing terwijl dit in de Visserstraat ook veel voorkwam en deels nog voorkomt.
- Vanwege het karakteristieke 19de eeuwse exterieur van het pand;
- Vanwege het waardevolle casco van het pand met de zeldzame en gaaf bewaard gebleven 16de eeuwse kapconstructie. Dergelijke constructies zijn van groot bouwhistorisch belang omdat de constructiewijze iets zegt over de ontwikkeling van het bouwen in vroeger eeuwen.
- Vanwege de waardevolle interieurelementen zoals de raamluiken, het schilderstuk boven de schouw en de geschilderde pseudo kastenwand in de achterkamer, de paneeldeuren en oude vloerafwerkingen.

Het pand heeft een hoge monumentwaarde.

Bijlage: uittreksel uit het bouwdoossier

Adres : **Visserstraat 66**
Bouwdoosnummer : B 6844
D.I.V. bezoek : 13 maart 2003

1911

A. ter Veer krijgt een vergunning om de indeling van Visserstraat 66 te veranderen. Er wordt een verloflokaal (caferuimte) in het pand gemaakt. Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid.

1932

L. Bakker krijgt vergunning voor het aanbrengen van een reclame lichtbak (Barbarossa Pilsner)

1933

Er komt een klacht binnen bij Gemeentewerken waarna een aanschrijving volgt om het verstopte riool binnen 14 dagen te ontstoppen en evt. te repareren.

1933

Opheffing van het tonnenstelsel en inrichten van het bestaande privaat met afvoer van faecaliën op het gemeentelijk riool.

1934

Intrekking van de vergunning voor een reclame lichtbak uit 1932.

1939

Eigenaar L. Bakker krijgt een aanschrijving de schoorsteen te verhogen na een binnengekomen klacht i.v.m. rook overlast.

1955

Eigenaar L. Bakker krijgt een aanschrijving na een klacht over gebreken aan een raam van het arkeneel.

1976

Stichting Centraal Woningbeheer dient een bouwaanvraag in voor het veranderen van het gebouw.

1980

Warmolt Brouwer is eigenaar van het pand. Brouwer wil het pand restaureren/verbouwen en maakt hiermee al een aanvang terwijl hij een concept subsidie- en bouwaanvraag indient. Brouwer verkoopt het pand door aan J.P. Klein in februari en laat de subsidieaanvraag op zijn naam overschrijven. Vervolgens krijgt Brouwer een bouwvergunning in juni (aanvraag in januari) voor het veranderen en vernieuwen van het pand. Klein ontvangt vervolgens de subsidie. Brouwer is architect van de verbouwing. Restauratiekosten (afgerond) f143.000,- (incl. 18% BTW). 20% subsidie (steun verbetering particuliere woningen) maakt f29.000,- (Wordt later opgehoogd tot f30.000,- i.v.m. gestegen kosten) Daarnaast f21.542,- gemeentelijke subsidie in restauratiekosten. De restauratie-/verbouwingswerkzaamheden worden in 1982 voltooid.